

Мариана ШОПОВА-ХРИСТОВА

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Велико Търново, България
m.i.shopova@ts.uni-vt.bg

**ЗА „КОРЕННАТА“ РИМА В РУСКАТА ПОЕЗИЯ
И ПРЕДАВАНЕТО Ё В БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕВОДИ**

Mariana SHOPOVA-HRISTOVA

“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo, Veliko Tarnovo, Bulgaria
m.i.shopova@ts.uni-vt.bg

**ON THE ‘ROOT’ RHYME IN RUSSIAN POETRY
AND SOME APPROACHES TO REPRODUCING IT
IN BULGARIAN TRANSLATIONS**

The ‘root’ rhyme (also called ‘left’, ‘new’, ‘pre-accentual’) is one of the most characteristic poetic features of Russian poetry from the 1950s to the 1970s: it is a calling card of a whole generation of poets perceived as spokesmen of the Thaw era in Russian culture. “New” about these modern rhymes is not their being ‘imperfect’, but their extension to the left of the stressed vowel. Thus, the beginnings of words (i.e., roots and prefixes) are emphasized rather than their morphological endings as in more traditional rhymes. The purpose of the present paper is to outline the possible approaches to reproducing this purely Russian phenomenon in Bulgarian translations and, on the basis of Bella Akhmadulina’s poetry, to highlight and analyze specific solutions of Bulgarian translators.

Keywords: *Russian poetry, poetry translation, rhymes, Russian root rhyme*

Едновременно обвързана с метричната, фонологичната и семантичната организация на стихотворния текст, римата безспорно е съществен елемент от поетическия идиолект на даден автор, школа или период от развитието на националната поезия. Всички аспекти, в които може да се разглежда римата – метричният, лексико-граматичният и фоничният – се влияят от естетическия вкус на епохата, от промените в системата от художествени условности, характерни за различните литературни течения. По този начин в римата сложно и нееднозначно се отразява цялостният процес на развитие на стихотворната култура. „Римата се променя в различни посоки: променят се смисловите и граматичните ѝ граници, функцията ѝ в стиха, звуковото ѝ устройство и пространство“, пише руският поет Давид Самойлов в своята „Книга за руската рима“ (Самойлов 2005: 28).

Предаването на римните съзвучия винаги е било едно от сериозните предизвикателства пред поетическия превод. Както отбелязва изтъкнатият наш преводач и теоретик на превода Любен Любенов, способността на преводача

„да мисли в рими представлява значителна част от неговия талант. Но колкото и голяма да е тази способност, при превода на стихове римата може да постави всекиго пред големи и неочаквани затруднения, понякога дори неразрешими без сериозен компромис по отношение на съдържанието на оригинала“ (Любенов 1969: 213).

При подбора на определен звуков завършек на стиха преводачът трябва да се съобразява не само с вида на метрическата клаузула (т. нар. мъжка, женска, дактилна, хипердактилна рима), но и с характера на самото съзвучие. Ако наистина иска да е верен на поетиката на превежданите текстове и автори, той следва също така да си дава сметка дали оригиналните съзвучия са точни или неточни, да анализира по какъв начин се постига ефектът на неточност (чрез заместване, отсичане и т. н.) и да се стреми да наподобява във възможно най-голяма степен конкретния тип римуване, който е характерен за епохата или към който има предпочитание даденият автор.

Тук ще се занимаем по-подробно с един тип рима, който се налага като много ярка стихова особеност на руската поезия от 1950–1970-те години на XX век и за който без преувеличение може да се каже, че представлява визитната картичка на цяло поколение творци, възприемани като изразители на епохата на Размразяването – Евгений Евтушенко, Роберт Рождественски, Андрей Вознесенски, Бела Ахмадулина, (отчасти Булат Окуджава, чийто късен дебют го обвързва с тази литературна среда). Тези поети новатори откриват начин да преодолеят кризата на римата, периодично настъпваща в руската, както и във всяка друга национална поезия, като „радикално преустройват самия принцип на римата, мобилизират съвършено нови (на пръв поглед) езикови ресурси и създават нови естетически норми“ (Исаченко 1973:203). Става дума за съзвучия, при които съпадащите звукове се концентрират предимно в началото на думите (т. е. в предударената част, при корените и префиксите), а съответно в края (в следударената част, при суфиксите и флексията) не са задължителни: могат изобщо да отсъстват, да са забележимо по-малко или пък силно разколебани; най-важното е да се засили това усещане за подчертано начало. Напр.:

ГОре – ГОлос, ВЕЗУвий – неВЕЗУха (Вознесенски),
 ПРАВдЕ – ПРАГе, ПОдОхнУ – ПОтОмкУ (Евтушенко),
 ОФИЦИАльны – ОФИЦИАнтки (Рождественски),
 КРОме – КРОви, ПОДЛяЯ – ПОДнЯЛи, МОРОзова – МОРОчила
 (Окуджава),

ДОм – ДОбр, БАЛКОн – оБЛАКОВ, БЕгА – БЕлла, СаМОЛЁТЫ – Со-
 ЛОМОНЫ (Ахмадулина)¹.

Тези рими на младите поети (т. нар. шестидесетници) веднага привличат вниманието на читателите и критиците като оригинални и новаторски, качествено различни не само от класическите², но и от неточните рими на авторите

¹ Тук и по-нататък с главни букви са обозначени съпадащите елементи в римоформите, с получер шрифт – ударените гласни.

² Според известното определение на Б. Томашевски римата на класическата поезия е основана върху „съвпадението на крайните звукове, започвайки от ударената

от първите десетилетия на XX в., именно поради задължителното включване на предупредителните части на думите в образуването на съзвучията. Те типологично се противопоставят на традиционните рими „не само по причина на по-голямата си неточност (те могат да са и точни), но главно поради особената позиция на съзвучията“ (цит. по Самойлов 2005: 68).

Усещането, което са имали навремето читателите за рязка промяна, за нещо качествено различно, едва ли не за революция в римуването, намира израз и в едно от разпространените названия на явлениято – дълго време то е наричано „новата рима“. Това название се възприема и употребява и от някои стиховеди (вж. Исаченко 1973:203–230; Гаспаров 2000: 298–301). Блестящо, леко иронично описание на атмосферата, в която тази нова тенденция се заражда и узаконява, откриваме в квазимемоарния роман на В. Аксьонов „Тайнствена страст“: „В руските поетични глосолалии от края на 50-те години се извършваше нещо като революция, предизвикана от откриването на новото римуване. Отражение на тези велики събития може да се намери у всички млади поети от основния състав“ (Аксьонов 2009: 76).

Други характерни названия, които вече по-конкретно фиксират усещането за силната маркираност на началото, тоест на лявата част на думата, са съответно „лява“, „предударена“ и „коренна“ рима. Последното от изброените, макар да е доста условно, имплицитно противопоставя новата рима на „старата“, която е преимушествено суфиксално-флексивна.

От приведените по-горе примерни рими се забелязва, че стремежът при „новото“ римуване е съзвучието да обхване не просто някои, безразлично кои, предупредени елементи, а най-вече началните звукове на думата, които са и най-информативни, семантически най-значими; по този начин в римата се въвежда принципът на паронимията и на преден план излиза семантичката ѝ функция. Изтъкнатият руски стиховед М. Гаспаров вижда главното достойнство на тази рима в това, че тя съществува вече не на нивото на сричката или групата срички, а на „словесно“ ниво, на нивото на целите думи и „благодарение на коренната паронимия съзвучието се семантизира и се възприема по-остро“ (Гаспаров 2000: 301). Разбира се, във всеки отделен случай „сблъсъкът“ на подобни рими поражда различни контекстуални ефекти. Ето например как А. Степанов коментира семиотизирането на „коренната“ рима *враг – враль* от стихотворението на Б. Ахмадулина „Я думала, что ты мой враг...“: „Несъвпадението на съгласните в следударните части като че ли материализира измамеността на героинята: «Я думала, что ты мой враг, / что ты беда моя тяжелая, / а ты не враг, ты просто враль, / и вся игра твоя – дешевая» (Степанов 2019).

Спирайки се по-детайлно на поезията на Б. Ахмадулина и българските ѝ преводи, ще се опитаме да открием някои тенденции при възпроизвеждането на „коренната“ рима на руската поетеса от българските преводачи. Предварително

гласна“ (Томашевский 1959: 70), т. е. класическата, традиционната рима е следударена и предимно суфиксално-флексивна.

трябва да отбележим, че, въпреки че в българската поезия от втората половина на ХХ в. не се наблюдават подобни целенасочени експерименти (макар че примери не липсват³), няма обективни езикови пречки те да не бъдат наподобени в преводите.

Към стиховете на Ахмадулина по различно време са се насочвали редица наши поети и преводачи. До настоящия момент са издадени четири нейни стихосбирки на български: „Избрани стихотворения“ (1968) в превод на Станка Пенчева; „Луна до сутринта“ (1984) в превод на Димитър Василев; „Напътстващ звук“ (2003), в която са събрани преводи от споменатите две книги плюс някои публикувани по различно време в периодичния печат преводи, направени от Ив. Николов, Екатерина Йосифова, Милена Лилова, Валентина Радинска и Надя Попова; „Избрани стихотворения“ (2013) – последната засега издадена книга на Ахмадулина у нас, този път дело на преводачката Мариана Ганчева. Няколко творби на Ахмадулина включва и Кирил Кадийски в своята „Антология на руската поезия ХІІ–ХХІ век“ (2012).

Без да подвеждаме всички под общ знаменател, все пак ще трябва да констатираме, че на равнището на римата повечето преводни версии не оставят същото впечатление, каквото предизвикват оригиналите с ефектните си съзвучия. Причините биха могли да са най-различни – от неосъзнаване на значимостта, която този елемент на стиха има в руската поезия от дадения период и конкретно в идиолекта на Ахмадулина до нежелание на преводача да се обремени с още едно изискване, което трябва да си наложи и което допълнително би усложнило и без това нелеката задача, с която се е заел. Почти всички преводачи (които са и поети) си имат своя разработена техника на римуване, свой почерк, от който трябва съзнателно да се откажат и да пренастроят римното си мислене, което никак не е лесно, а за някои се оказва и непосилно.

За трудностите, които създава нестандартното римуване на Ахмадулина и за собствените си опити да го наподобят споменава – с голяма доза самокритичност – Станка Пенчева в предговора към преводите си: „Чисто професионално се възхищавах на това, което ми беше творчески чуждо (по-право – невъзможно), а тя го постигаше с детинска лекота, почти като на шега. Удивлявах се на интересните съзвучия в римите ѝ <...>“ (Пенчева 1968: 5). „Исках такава да я представя и пред вас – но все ми се струва, че докосвах стиха ѝ с груба ръка, че изпотроших стъклото на римите ѝ <...>“ (Пенчева 1968: 9).

Тук, за целта на нашето изследване разглеждаме предимно преводите на С. Пенчева, Д. Василев и М. Ганчева, тъй като, представлявайки не единични текстове, а относително обемни корпуси, те предоставят най-обширен материал за наблюдение.

За да характеризираме римите на Ахмадулина (както в оригиналите, така и в преводите), използваме предложената от Ю. Минералов нова класификация на руската рима, основаваща се на типовете фонологично тъждество в руския

³ Срв. у Миряна Башева (възможно под влияние на руската поезия): ПЛЮЧА – ПЛЮСКА, НИШКА – НИЩО, МАЛТА – ПО-МАЛКО и др.

език. Според тази типология римите могат да бъдат чисто предударени (съвпадащите звукове са разположени само преди ударението), чисто следударени (съвпадащите звукове са само след ударението) и смесени или синтетични (съвпадащи звукове има и преди, и след ударената гласна) (вж. Минералов 1976: 64).

За да представим възможно най-обективно картината на разпределението на римите в оригиналите и преводите, анализирахме извадка от 1500 римни двойки от стихотворения на Ахмадулина, писани през различни периоди, а така също и техните преводни версии (1500 римни двойки, съответно по 500 за всеки от тримата преводачи). Резултатите са обобщени в таблица 1.

Таблица 1. Разпределение на типовете рими в оригиналите и в преводите

Римни двойки	Брой	Предударени	Синтетични			Следударени
			Общо	I подгрупа (в проценти по отношение на общия брой синтетични)	II подгрупа (в проценти по отношение на общия брой синтетични)	
Оригинали	1500	24%	54%	72%	28%	22%
Преводи (общо)	1500	15%	35%	58%	42%	50%
С. Пенчева	500	15%	36%	59%	41%	49%
Д. Василев	500	14%	33%	51%	49%	53%
М. Ганчева	500	16%	37%	64%	36%	47%

Според данните, които получихме, 24% от всички рими в оригиналите са предударени. Сред тях значително повече са мъжките: РАСТОЧАл – РОСТОВЧАн, КРОн – КРОВь, ЧЕГо – ЧЕЛО; женските са малобройни, но показателни: КРЫшах – КРИтик, ЖАлок – уезЖАет, ОКРЕстность – ОКРЕпших. Тук следва да се направи едно съществено уточнение относно мъжките отворени рими (т. е. завършващи на ударена гласна) – всички те по необходимост би трябвало да се отнасят към чисто предударения тип, тъй като в руската поезия (под влияние на френската поетика) се смята за задължително изискването за съвпадение не само на ударения гласен звук, но и на непосредствено предшестващия го съгласен (т. нар. опорен съгласен звук – *consonne d'appui*). Очевидно е, че спазването на това изискване автоматично превръща всяка такава римна двойка в предударена – при нея изобщо отсъства следударено пространство, а благодарение на опорния съгласен звук се осигурява съвпадение в предударената част. В нашите изчисления обаче сме включили само тези отворени мъжки рими, които или са ненормативни за класическата

поетика (опорните съгласни са различни), или пък в тяхната предударена част съвпадението засяга няколко звука (гласни или съгласни), не само опорния съгласен. По тази логика рими от типа на туДА – навсеГДА, мНЕ – стеНЕ, оНИ – ступНИ – като отговарящи единствено на минималното изискване за рима в руската поезия и с нищо не изпъкващи на фона на традиционните съзвучия – не са отнесени към групата на предударените, докато рими като ДЕЛА – ДЕГА, КАФЕ – КО мНЕ, УРА – УМА, БЕКА – ВЕЛИКА, СТЫДА – СЮДА са включени и съставят голяма част от тази група.

Малко по-подробно в таблицата е представена колонката с втория тип рими – синтетичния. Към този тип се отнасят 54% от римите на Ахмадулина. Те допълнително са разделени на две подгрупи. При римите от първата подгрупа непосредственото начало на думата е силно подчертано чрез локализиране на съвпаденията предимно там: СИСТЕМА – СВИСТЕЛА, ДЕЛЕГАТОМ – ДЕЛИКАТНЫМ, КОФТЫ – КОФЕ, СЮЖЕТ – СУЩЕСТВ, ПУЛЬС – ПУСТЬ, МОРОЗЫ – РОЗГИ. За разлика от тях, при втората подгрупа от предударената част съвпадат само опорните звукове, които не са начални в нито една от двете римоформи: бенЗИНОМ – магаЗИНАМ, кРУГА – дРУГА, сВЕТ – литературоВЕД, дРЕВЕ – чРЕВЕ. Не е трудно да се забележи, че примерите от първата подгрупа се усещат като много по-изразителни в звуково и семантично отношение. Нещо повече – те преобладават и чисто количествено: съотношението между римоформите в първата и втората подгрупа е 72:28, т.е. първите са приблизително два пъти и половина повече. Затова може с увереност да се твърди, че именно тези рими в най-голяма степен определят своеобразието на римната техника на Ахмадулина и най-пълно отговарят на общата нагласа на новото римуване, тоест на стремежа съзвучието да обхване не просто кои да е предударени елементи, а предимно началните звукове на думата, които са и най-информативни, семантически най-значими.

И, накрая, останалите 22% са от типа на традиционните суфиксално-флективни рими, в които съвпадащите звукове са само в частта след ударението: чМОКАЛ – стЁКОЛ, чужОМ – дОМ. В случая те не представляват за нас интерес, но са нужни като фон, на който да изпъкнат римите от другите две групи.

Такава е в общи линии картината на римите на Ахмадулина – предударените (т.е. най-нетрадиционните) и следударените (най-традиционните) рими са разпределени почти по равно, а най-масово представените (повече от другите две групи, взети заедно) са римите от синтетичен тип, като сред тях силно изпъква първата, по-експерименталната, подгрупа.

Преводите (разглеждани съвкупно) ни представят една доста по-различна картина. В тях очевидно преобладават следударените рими (50%), т.е. традиционните над „новите“; първите са двойно повече – много по-вероятно е да срещнем рими като зЛО – чеЛО, хлапАК – мрАК и слОВО – отнОВО, отколкото такива като ЛЕс – отдаЛЕч, НеумОЛИмо – МалиНИ, СТРУПА –

СТРУВАМ. Заслужава да се отбележи, че някои от римите, които сме отнесли към следударените, са доста силно разколебани и много често съзвучието се крепи само на ударената гласна, нещо, което е абсолютно нетипично за Ахмадулина (вж. например тЪмен – сЪдове, плАши – унАся, сИва – зИме, щЕш – полЕ). Най-нисък е делът на предударените рими (15%), което показва, че експерименталният ефект е силно туширан. Сред тях и тук, както и в оригиналите, преобладават мъжките отворени рими, като най-интересно и свежо звучат тези, в които несъвпадението на опорната съгласна е компенсирано от съвпадение на една или повече съгласни вляво от нея: НОслЕ – НОзЕ, СЛУхА – СЛУгА, ЗабРанИ – ЗоРИ, РЪКА – КРилА (С. Пенчева); ЕлА – ЕдвА, НебЕ – НакъдЕ, лУнА – УмА (Д. Василев). Сполучливи опити с мъжките съзвучия от предударен тип прави М. Ганчева, доста широко използвайки т. нар. отсечени (отворено-затворени) рими, сред които има много любопитни: СПРИ – СПИРт, ВРИ – ВзРИв, ПЕРА – ПрЕЗРЯн и др.

Най-представителният за Ахмадулина синтетичен тип рими (54%) в преводите достига до 35% и се нарежда на второ място – между преобладаващите следударени и редките чисто предударени рими. Въпреки че при този тип римите от първата подгрупа са повече, разликата между двете подгрупи не е толкова подчертана (съотношението е 58: 42), колкото е в оригиналите (72: 28), т. е. рими като МНОгО – МОдНО, СмЕШЕн – СедЕШЕ, БУклА – БУрЯ, виСУлКА – СкУКА, СкУТ – СтУД от една страна, и поЛИЦИ – тбилиСИ, кориДОРИ – разДОРИ, слУХЪТ – дУХЪТ, от друга, се срещат почти с еднаква честота.

Процентните съотношения за различните типове рими при отделните преводачи се отклонява пренебрежимо малко от усреднените данни за всички преводи, които коментирахме по-горе. Все пак обаче се забелязва лек превес на предударените и синтетичните рими в преводите на М. Ганчева и съответно спад при следударените. В преводите на Д. Василев пък се наблюдава обратната тенденция – процентът на „новите“ рими е понижен за сметка на традиционните следударени. Междинна позиция заемат римите в преводите на С. Пенчева, съответно показателите за различните типове рими при нея почти напълно съвпадат с усреднените данни. И у тримата преводачи могат да се открият примери за сполучливи решения с рими, чието устройство е напълно в духа на първоизточника, при това те са умело вплетени в контекста и затова постигат подобна експресивност:

*Аз мускул съм, на словото слуга.
От мъртвото безмълвие избавено,
то ражда се и весели слуха,
навеки ме напуска и забравя.*

(„Неделен ден“, прев. С. Пенчева)

*Пожалиха ни водна шир, небе.
И оцелявайки сред толкоз бездни,
за да потънем в разпри бесполезни,
се носехме, незнайно накъде.*

(„Подражание“, прев. Д. Василев)

*Тълпата търсеше изгоден ход.
Но чужденецът с хладен ум не смогна
да вникне в полилея старомоден,
да чуе неговия стъклен хор.*

(„Приключение в антикварния магазин“, прев. М. Ганчева)

За съжаление, такива щастливи попадения все още не са достатъчни, за да наложат впечатление за наличието на нова тенденция в римуването.

Следва да се отбележи, че някои от най-изразителните предударени и синтетични рими на Ахмадулина са възпроизведени дословно (или с минимални фонетични и/или морфологични промени) в българските версии благодарение на т. нар. римен пренос⁴, който е характерен за превода от близкородствени езици. Такива примери се срещат и у тримата преводачи:

С. Пенчева: СТРАх – СТРАсть (р.) / СТРАх – СТРАст (б.), ДЕлА – ДЕгА (р.) / ДЕлА – ДЕгА (б.), НЕжнО – НЕчтО (р.) / НЕжнО – НЕщО (б.), СКУчнО – иСКУсствО (р.) / СКУчнО – иЗКУствО (б.);

Д. Василев: ПЕдАЛь – ПЕчАЛь (р.) / ПЕдАЛ – ПЕчАЛ (б.), парКЕТ – КЕнТ (р.) / парКЕТ – КЕнТ (б.), ТРЕвОЖИт – ТРЕнОЖНИк (р.) / ТРЕвОЖИ – ТРЕнОЖНИк (б.);

М. Ганчева: ПЛЯж – ПЛАч (р.) / ПЛЯж – ПЛАч (б.), сЛЕпО – ЛЕтО (р.) / сЛЯпО – ЛЯтО (б.), ЛЮТоЙ – ЛЮТней (р.) / ЛЮТА – ЛЮТнЯ (б.).

Разбира се, употребата на оригиналните римните двойки „наготово“ в никакъв случай не е недостатък, напротив, тя говори за уменията на преводача да разпознае благоприятната ситуация за потенциално пренасяне на съзвучните думи от оригинала и да се възползва максимално от преимуществата, които тя предлага. Нека, например, да разгледаме една строфа от стихотворението „Воскресный день“, което и тримата преводачи са превели:

*И, словно дым, затмивший недра труб,
глубоко в горле возникает голос.
Ко мне крадется ненасытный труд,
терпящий новый и веселый голод.*

⁴ За римния пренос вж. по-подробно Шопова-Христова 2015.

*И както пушек плъзва във комин –
дълбоко в гърлото ми глас се ражда.
Прокрадва се трудът неутолим,
изпълнен с весела и нова жажда.*

(Прев. С. Пенчева, „Неделен ден“)

*И като дим, в тръбите напластен,
дълбоко в гърлото гласът се ражда.
Труд ненаситен пак пълзи към мен –
трептяща, весела и нова жажда.*

(Прев. Д. Василев, „Неделният ден“)

*И като дим, от саждите пленен,
дълбоко в гърлото гласът загъгна.
Алчникът-труд промъква се към мен
и си личи, че с весел глад е пълен.*

(Прев. М. Ганчева, „Неделен ден“)

Оригиналната строфа е римувана с типичните за руската поетеса чисто-предударена мъжка рима и синтетична женска, като и двете римни двойки са подчертано изразителни заради силното паронимично напрежение, което възниква между съответните компоненти. Преводите не са отразили тези особености. Никой от тримата преводачи не се е възползвал от почти готовата римна двойка ГЛАС – ГЛАД, която е в чист вид коренна рима и може да се пренесе в българския текст след някои трансформации, насочени към това въпросното съзвучие да свърже не четните (както е в оригинала, където римата е женска), а нечетните стихове (мъжка рима)⁵.

В заключение бихме искали да се спрем на някои доста интересни преводни версии, които определено свидетелстват за това, че преводачът е имал за главна (и едва ли не единствена) задача да демонстрира, че е в състояние да наподобява виртуозните рими на оригиналите. Става дума за Кирил Кадийски, който е превел само няколко творби на Ахмадулина (стихотворенията „Грузински женски имена“, „Твоят дом“ и „Април“), но тези преводи са забележителни с това, че почти всички използвани рими в тях влизат в категорията „коренни“: ПЛАТНА ЛИ – ПЛАТАНИ, СЕЗОНА – СРЕД ЗНОЯ, ЛИМАРА – ЛИМАНА, МедЕЯ – МокрЕЯТ, РАКОВИНА – РЪКАВИЦА, ПроРОНЯТ – ПиРОНЪТ, ЗЛА –

⁵ Ето какво, например, би се получило, ако за основа се вземе преводът на С. Пенчева и се видоизмени така, че глас и глад да се окажат в римна позиция:

*И ето, в гърлото се ражда глас,
тъй както пушек плъзва във комина.
Трудът, изпълнен с нов и весел глад,
към мен прокрадва се неумоливо.*

ЗЛАК, СЪЛЗИ – СЛЕДИ, НЕ ДЕН – НЕДЕЙ и др. Когато погледнем обаче към строфичните цялости, в които те са включени, забелязваме нещо много странно: римите като че ли водят свой собствен живот, независим от обкръжението. Няма ги балансът и спойката с останалите елементи на изказа:

*Там в море паруса плутали,
и, непричастные жаре,
медлительно цвели платаны
и осыпались в ноябре.*

*Белеят в залива – платна ли,
или в горещината зла
цъфтят ленивите платани
и до ноември тънат в злак.*

*И лавочка в старинном парке
бела вставала и нема,
и смутно виноградом пахли
грузинских женицин имена.*

*И будка в парка, за сезона
безмълвна – как ли онемя,
и сякаш гроздов дъх сред зноя –
грузински женски имена.*

*Они переходили в лепет,
который к морю выбегал
и выплывал, как черный лебедь,
и странно шею выгибал.*

*И в шепот сричките се спелят,
възвил към морския откос,
за да изплува – черен лебед,
опънал шия – ням върс.*

(„Грузинских женщин имена“)

(„Грузински женски имена“,
К. Кадийски)

Прекалено накъсаният елиптичен синтаксис в българския превод (тирета-та свидетелстват за това), прекалено имплицитните и многобройни сравнения, от които няма нужда, са превърнали строфите в ребуси, за чието разгадаване се изискват особени усилия.

Оказва се, че и този (на пръв поглед уместен) подход трудно може да се приеме за успешен, тъй като е небалансиран и съпроводен с много компромиси с изказа. Необходимо е да се търси някакъв среден път между двете крайности – подценяването на специфичната римна техника и самоцелното ѝ прилагане.

ЛИТЕРАТУРА

- Аксенов 2009:** Аксенов, В. П. *Таинственная страсть. Роман о шестидесятниках.* Москва: Семь дней. **Aksyonov 2009:** Aksyonov, V. P. *Tainstvennaja strast'. Roman o shestidesjatnikah.* Moskva: Sem' dnej.
- Гаспаров 2000:** Гаспаров, М. Л. *Очерк истории русского стиха. Метрика. Ритмика. Рифма. Строфика.* Изд. второе, дополненное. Москва: Фортуна Лимитед. **Gasparov 2000:** Gasparov, M. L. *Oчерk istorii russkogo stiha. Metrika. Ritmika. Rifma. Strofika.* Izd. vtoroje, dopolnennoe. Moskva: Fortuna Limited.

- Исаченко 1973:** Исаченко, А. В. Из наблюдений над „новой рифмой“. // *Slavic Poetics: Essays in Honor of Kiril Taranovsky*. Edited by R. Jakobson. The Hague – Paris: Mouton, 203–230. **Isachenko 1973:** Isachenko, A. V. Iz nabljudenij nad ‘novoj rifmoj’. // *Slavic Poetics: Essays in Honor of Kiril Taranovsky*. Edited by R. Jakobson. The Hague – Paris: Mouton, 203–230.
- Любенов 1969:** Любенов, Л. За римата при стихотворния превод. // *Изкуството на превода*. София: Народна култура, 213–222. **Ljubenov 1969:** Ljubenov, L. Za rimata pri stihotvornija prevod. // *Izkustvoto na prevoda*. Sofia: Narodna kultura, 213–222.
- Минералов 1976:** Минералов, Ю. И. Фонологическое тождество в русском языке и типология русской рифмы. // *Ученые записки Тартуского государственного университета*, вып. 396 (*Studia metrica et poetica I*), 55–77. **Mineralov 1976:** Mineralov, Ju. I. Fonologicheskoe tozhdestvo v russkom jazyke i tipologija russkoj rifmy. // *Uchjonye zapiski Tartuskogo gosudarstvennogo universtiteta*, вып. 396 (*Studia metrica et poetica I*), 55–77.
- Пенчева 1968:** Пенчева, Ст. Среца с поетесата. // Ахмадулина, Б. *Избрани стихотворения*. София: Народна култура, 5–9. **Pencheva 1968:** Pencheva, St. Sreshta s poetesata. // Akhmadulina, B. *Izbrani stihotvorenija*. Sofia: Narodna kultura, 5–9.
- Самойлов 2005:** Самойлов, Д. *Книга о русской рифме*. 3-е изд. Москва: Время. **Samojlov 2005:** Samojlov, D. *Kniga o russkoj rifme*. 3-e izd. Moskva: Vremja.
- Степанов 2019:** Степанов, А. Г. Стихотворение Беллы Ахмадулиной «Твой дом»: поэтика обмана. **Stepanov 2019:** Stepanov, A. G. Stihotvorenje Belly Akhmadulinoj “Tvoj dom”: poetika obmana.
- Томашевский 1959:** Томашевский, Б. В. *Стих и язык*. Москва – Ленинград: Государственное издательство художественной литературы. **Tomashevskij 1959:** Tomashevskij, B. V. *Stih i jazyk*. Moskva – Leningrad: Gosudarstvennoe izdatel'stvo hudozhestvennoj literatury.
- Шопова-Христова 2015:** Шопова-Христова, М. Римният пренос при превод на руска поезия на български език. // *Проглас*, кн. 2, 274–290. **Shopova-Hristova 2015:** Shopova-Hristova, M. Rimnijat prenos pri prevod na ruska poezija na bulgarski ezik. // *Proglas*, кн. 2, 274–290.

ИЗТОЧНИЦИ (ОРИГИНАЛНИ ХУДОЖЕСТВЕНИ ТЕКСТОВЕ
И ПРЕВОДИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК)

- Антология на руската поезия XII–XXI век. Подбор и превод К. Кадийски. София: Нов Златорог, 2012.*
- Ахмадулина, Б. А. Избранное. Москва:** Советский писатель, 1988.
- Ахмадулина, Б. Избрани стихотворения. Прев. Ст. Пенчева. София:** Народна култура, 1968.
- Ахмадулина, Б. Луна до сутринта. Прев. Д. Василев. София:** Народна култура, 1984.
- Ахмадулина, Б. На пътстващ звук / Звук указующий. Под ред. на Л. Левчев. Прев. Ек. Йосифова, М. Лилова, Ив. Николов, Н. Попова, В. Радинска. София:** Унив. издателство „Св. Климент Охридски“, 2003.
- Ахмадулина, Б. Избрани стихотворения. Прев. М. Ганчева. София:** Рал Колобър, 2013.